

nullum quidem esse bonum, quod non dii dedissent, sed homines diis nihil boni tribuere posse. Nam quod Euthyphro interrogatus: Άλλα τι δήποτε ἀν εἴη ταῦτα, ὁ Εὐθύφρον, τὰ παρὸν ἡμῶν δῶρα τοῖς θεοῖς; respondet: τιμὴ et γέρα et χάρις, id quod jam supra tractavimus, difficultatem non ita expedit, ut Socratis ingenio satisfaciat, sed ita, ut ad vulgarem configuat de donis sacris opinionem. Etenim si Socratem recte percepisset, deos omnino nullius rei indigere intellexisset, et, ita res si se haberet, injustam esse rationem, quae intercederet inter deos et homines, qua homines omnia bona a diis perciperent, dii ab hominibus nullum, facile sibi persuasisset. Iam enim futurum esse, ut pietas recte appellaretur ars mercatura facienda, quam negotiatores non facerent nisi quaestus causa. Quam vero indigna haec sit de pietate opinio, vel Euthyphro haud multum abest, quin hoc loco sentiat. Altero autem loco (p. 14 B) Euthyphro non disertis quidem verbis dicit, sed, ut vulgaribus deditus est opinionibus et nexus docet totius partis, satis aperte indicat sibi videri pietatem ideo colendam esse, ut domus civitatesque conserventur, impietatem fugiendam, ne labefactentur aut subvertantur. Quod pietatis commodum quantumvis non parvi aestimandum censeat, tamen Plato hunc nec primum nec summum pietatis finem esse vult, ut incolumitati rerum et publicarum et privatarum prospiciatur, sed ut animorum singulorum saluti consulatur, omnium mores emendentur, omnes ad virtutem perducantur atque ad similitudinem deorum conformatur. Quae sententia centies apud Platonem obvia est, τοὺς ἀνθρώπους ἐπιμελήθηγατ δεῖν, δπως ἔσονται δτε ἄριστοι, ea non praetermissa est in Euthyphrone, cf. p. 2 D, et extremis totius dialogi verbis res ipsa satis clare significatur. Atque ita revera est. Dummodo pietas vera in omnium animis insideat, plurimae utilitates in omnes res et publicas et privatas redundant. Nam prorsus assentiendum est Theaeteto, qui Socratis sapientiam admiratus haec jactat: Εἰ πάντας, ὁ Σωκράτες, πείθοις ἀ λέγεις ὥσπερ ἐμὲ, πλείων ἀν εἰρήνη καὶ χαρὰ ἐλάττω κατ' ἀνθρώπους εἴη (Theaet. p. 176 A). At quicunque lucri causa sive majoris sive minoris pietati studet, viam ac naturam hujus divinae virtutis non satis perspectam habet. Qui igitur plures et pretiosiores victimas immolat eo consilio, ut plura sibi et pretiosiora dona a diis reddantur, is maximo in errore versatur falsamque habet pietatem. „Θυσίας δὲ θύων μικράς, inquit de Socrate Xenoph. in Memor. lib. I. Cap. III. § 3, ἀπὸ μικρῶν, οὐδὲν ἡγεῖτο μειοῦσθαι τῶν ἀπὸ πολλῶν καὶ μεγάλων πολλὰ καὶ μεγάλα θύοντων οὐτε γὰρ τοῖς θεοῖς ἔψη καλῶς ἔχειν, εἰ ταῖς μεγάλαις θυσίαις μᾶλλον ἢ ταῖς μικραῖς ἔχοντον κτλ. Idem de precibus (cf. Matth. evang. Cap. VI v. 7) et reliquis actionibus dicendum est piis.

Restat, ut de quarto falsae pietatis genere agamus, quod omnino falsis de diis opinionibus niti diximus, audiamusque, quanta vi quantaque severitate Plato has quoque vulgares superstitiones in Euthyphrone improbaverit. Hic autem non sufficit unum aut alterum dialogi locum afferre, sed toto dialogo ab initio usque ad finem demonstratur, nisi pietas vera deorum cognitione nitatur, recte nec verbis definiri eam posse nec exerceri in vita. Qua de causa auctor ab initio insipientiam, arrogantiam et levitatem vituperat Meleti, qui quum vulgaribus de diis opinionibus et superstitionibus adstrictus sit, tamen insimulet impietatis nomine eum, qui singulari quadam deorum familiaritate utatur et in pietate exercenda per totam vitam omne studium posuerit. Eadem de causa Euthyphronis impietatem castigat, qui, quid pietas aut praeciperet aut prohiberet, tam parum perspexerit, ut patri causam impingeret capitalem. Eadem de causa fabulas de diis fictas absurdas esse atque ineptas indicat, quin etiam iis seductos homines deorum exempla secutos peccataadmittere multa; unde etiam fieri posse dicit, ut, quid sit bonum, quid malum, quid honestum, quid turpe, dii inter se dissentire putentur. Eadem denique de causa errare ostendit, qui deos existiment quum omnino alicujus rei indigere tum maxime rei ab hominibus offerenda. Quarum rerum quum nonnullas jam supra satis exposuisse nobis videamus, eas tantum, quas medias posuimus, quae prima maxime et secunda dialogi parte tractantur, hoc loco accuratius considerabimus. Quibus in rebus quamvis faceta modo ironia Socr-